

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niiranen, Anna

Title: Viisi naista, viisi elämää, viisi tarinaa

Year: 2020

Version: Published version

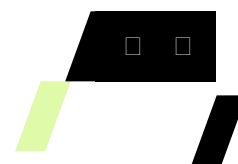
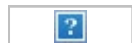
Copyright: © Kirjoittaja & Agricola: Suomen historiaverkko; Historiallinen Yhdistys ry, 2020

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Niiranen, A. (2020, 17.12.2020). Viisi naista, viisi elämää, viisi tarinaa. Agricolan kirja-arvostelut. <https://agricolaverkko.fi/review/viisi-naista-viisi-elamaa-viisi-tarinaa/>

- ▼ Historia
- ▼ Media
- ▼ Perinne
- ▼ Taide

VALIKKO

ARVOSTELUT

LISÄÄ ARVOSTELU

JAA:

Viisi naista, viisi elämää, viisi tarinaa

17.12.2020 | ANNA NIIRANEN

Brittiläisen historiantutkija Hallie Rubenholdin suomennettu tietokirja, monielämäkerta Viiltäjä-Jackiksi nimetyn sarjamurhaajan viidestä uhrista tarjoaa uudenlaisen aikaikkunan 1880-luvun Lontoon kaduille ja viiden murhatun naisen elämäntarinoihin. Keitä naiset olivat – mitä lopulta tiedämme heistä ja kuinka totta tapausta koskevat, yleisinä pidetyt tosiasiat itse asiassa ovat olleet? Miksi naisten elämänvaiheista on tärkeää kirjoittaa yhä edelleen – yli sata kolmekymmentä vuotta tapahtumien jälkeenkin?

Rubenhold, Hallie: *Viisi: Viiltäjä-Jackin tuntemattomat uhrit* [The Five: The Untold Lives of the Women Killed by Jack the Ripper]. Käännös: Mari Janatuinen. Atena Kustannus Oy, 2020. 390 sivua. ISBN 978-

952-300-611-9.

Mary Ann, Polly Nichols, Annie Chapman, Elizabeth Stride, Catherine, Kate Eddowes ja Mary Jane Kelly – viiden naisen nimet, jotka eivät välttämättä ole tuttuja eivätkä sano keskivertolukijalle mitään. He kaikki kuitenkin elivät 1880-luvun Lontoossa, kulkivat kaupungin kaduilla ja kuolivat siellä samana syksynä 1888. Paremmiin naiset tunnetaan Viiltäjä-Jackin uhreina: vuoden 1888 elokuun lopusta marraskuuhun asti tuntemattomaksi jäänyt murhaaja tappoi raa’asti viisi naista Lontoon Whitechapelin alueella. Tapahtumasarja herätti yleisesti kauhua ja pelonsekaista kiinnostusta, varsinkin kun poliisi oli kyvytön selvittämään tekijän henkilöllisyyttä ja tapaus jäi lopulta auki. Keitä Viiltäjä-Jackiksi nimetyn

sarjamurhaajan uhrin olivat – yhdistikö heitä mikään muu kuin se, että he joutuivat selittämättömien henkirikosten kohteiksi, joiden tekijä tai motiivi eivät koskaan selvinneet?

Brittiläinen kirjailija ja historiantutkija **Hallie Rubenhold** osoittaa suomennetulla tietokirjallaan *Viisi: Viiltäjä-Jackin tuntemattomat uhrin*, että vaikka poikkeuksellinen murhasarja on ollut osa länsimaista rikosperinnettä jo sadan kolmenkymmenen vuoden ajan, tuntemattomiksi ovat murhaajan ohella jääneet paradoksaalisesti myös Viiltäjä-Jackin uhrin – viisi naista, joiden kohtelu paljastaa brittiläisen yhteiskunnan syvän luokkajaon, pinnan alle pinttyneen misogynian ja naisiin kohdistuvan väkivallan vähättelyn.

SE VÄHEMMÄN TAVALLINEN TARINA?

Rubenhold on tehnyt ison työn etsiessään tietoja naisten elämäntarinoista ja -vaiheista: niiden avulla piirtyy kuva 1880-luvun Britanniasta, jossa erot yhteiskuntaluokkien ja elämäntapojen välillä olivat jyrkät ja jossa ihmisen asema määrittyi usein jo syntymässä. Hallie Rubenholdin kirjan keskeinen havainto on se, että naisten elämänvaiheissa oli paljonkin yhteistä, vaikka naiset eivät tietävästi koskaan tavanneet toisiaan. Suurimpia yhteisiä nimittäjiä kaikkien elämässä olivat ennen muuta köyhyys ja sukupuoli. Kuten Rubenhold toteaa, 1800-luvun brittiyhteiskunnassa ”pahimpia mahdollisia yhdistelmiä oli olla sekä nainen että köyhä” (s. 26). Elämä oli kohdellut naisia kaltoin ja kaikki olivat kokeneet kovia jo lapsuudestaan lähtien. Naisten elämäntarinoita muovasivat sairaudet, perheenjäsenten kuolemat ja välirikot, rikkonainen perhe-elämä, rahanpuute, väkivalta ja jatkuva epävarmuus tulevaisuudesta. Jokapäiväinen elämä

tapahtui yhteiskunnan marginaaleissa, kaukana vallan paraatipaikoilta, eliitin palatseista ja porvariston kaupunkikotien mukavuuksista.

*Annie Chapman ja hänen aviomiehensä, 1869.
Wikimedia commons.*

Köyhyyden ohella toinen naisia yhdistävä tekijä oli alkoholi. Ongelmat alkoholin kanssa ja suoranainen alkoholismi näyttelivät monien elämässä suurta osaa yhteiskunnan pohjalle vajoamisessa. Esimerkiksi toinen murhaajan uhreista, syyskuun 1888 alkupuolella kuollut Annie Chapman (1841–1888) eli avioliittonsa aikana suhteellisen varakasta elämää: hänen miehensä **John Chapman** toimi yksityisajurina vauraissa säätyläisperheissä ja 1870-luvun lopulla Chapmanien perhe asui Windsorin liepeillä suuren kartanon mailla. Varaa oli jopa kotiapulaiseen ja lasten koulutukseen.

Annie Chapman kuitenkin joi – ja paljon. Läheiset yrittivät auttaa, mutta keinot puuttua alkoholismiin olivat 1800-luvulla rajalliset. Perhetragediat eivät auttaneet hillitsemään juomista: perheen kahdeksasta lapsesta useampi kuoli jo vauvana, Chapmanien nuorin poika syntyi vammautuneena ja vanhin tytär menehtyi 12-vuotiaana, mikä pahensi molempien vanhempien alkoholiongelmaa. Chapman oli lapsena menettänyt neljä sisarustaan kolmen viikon sisällä 1854 Lontoossa riehuneen tulirokko-epidemian seurauksena. Isä-George oli tehnyt itsemurhan vuonna 1863.

Voi sanoa, että alkoholi oli monellakin tapaa sekä syy että seuraus. Kuten Rubenhold toteaa, alkoholia oli 1800-luvun brittiyhteiskunnassa joka paikassa: sitä nautittiin aterioilla, sitä määrättiin yleisesti lääkkeeksi ja sitä saattoi ostaa melkein mistä tahansa. Alkoholilla saattoi myös turruttaa häpeän ja sulkea silmät ikäviltä asioilta. Se tarjosi seuraa ja lohtua silloin, kun maailma murjoi ja kaikki tuntui menevän pieleen – silloin se epäilemättä oli ainoa hetkellistä iloa tai unohdusta tuottava asia.

Annie Chapman vietiin parantolaan vuonna 1882, mutta vuoden pituinen hoitajakso ei pelastanut lopulliselta repsahdukselta. Seurasi asumusero, muutto Lontooseen ja levottomat vuodet. Aviomies kuoli loppuvuodesta 1886 – runsaan alkoholin käytön seurauksena hänkin. Annie Chapman itse sairasti tuberkuloosia ja oli viimeisinä elinkuukausinaan vakavasti sairas, kuumeinen ja yskäinen.

Rubenhoidin teoksen kaikkein tärkein uusi näkökulma liittyy murhattujen naisten väitettyyn elämäntyyliin. Prostituoidun leima on lyöty naiseen niin vahvasti, että se on vuosikymmenten aikana muuttunut yleiseksi faktaksi, josta ”kaikki voivat olla samaa mieltä” (s. 341): vakiintuneen kuvauksen mukaan Viiltäjä-Jackiksi nimetty tappaja murhasi syksyllä 1888 Lontoon Whitechapelissa viisi prostituoitua. Rubenhoidin mukaan tämä ”fakta” ei kuitenkaan kestä lähempää tarkastelua: uhrin eivät myyneet öisillä kaduilla seksiä vaan yrittivät yksinkertaisesti löytää itselleen nukkumapaikan. Viidestä naisesta ainoastaan kaksi todistettavasti oli elämänsä aikana prostituoituja: ruotsalaissyntyinen Elizabeth Stride sekä uhreista viimeinen, Mary Jane Kelly, ja heistäkin vain Kelly elätti murhien aikaan itsensä seksityöllä.

Katu, jolla Viiltäjä-Jack murhasi Mary Ann Nicholsin. Wikimedia commons.

Seksin tai seuran tarjoamisen ja myymisen määritelmät tosin olivat usein epäselviä: osa naisista saattoi elää – ilman avioliiton tuomaa turvaa – lyhyempiä tai pidempiä aikoja yhdessä miehen kanssa, jolta saivat elämän peruspuitteet ja katon päänsä päälle. Suojelun hintana saattoi olla seksi.

Rubenhoidin mukaan merkittävämpi murhia selittävä tekijä on juuri naisten köyhyys ja kodittomuus eikä heidän moraalinsa – tai oikeastaan oletettu moraalittomuutensa. Köyhyys merkitsi automaattisesti myös asunnottomuutta: aina varaa ei ollut edes yömajaan, jonne osa köyhistä näkökulmasta riippuen pääsi tai joutui yöksi pientä maksua vastaan. Rubenhoidin mukaan naiset elättivät itsensä sekalaisilla töillä ja välillä he joutuivat turvautumaan köyhäinapuun. Satunnaistöiden tekeminen, pyykkääminen, siivoaminen, panttaaminen, kaupustelu ja kerjääminen olivat kuitenkin hyvin epävarmoja tulonansaintakeinoja. Köyhäintaloon joutuminen oli viimeinen vaihtoehto – käytännössä se tarkoitti

kurjia elinolosuhteita, yksityisyyden menettämistä, pakkotyötä ja perheenjäsenien erottamista toisistaan. Yhteiskunnan takaamia turvaverkkoja tai sosiaaliturvaa ei 1800-luvulla juuri ollut: jos sukua ei ollut taustalla, välit perheeseen olivat jostakin syystä katkenneet, ja jos avioliitto päättyi – puolison kuolemaan tai asumuseroon – nainen oli omillaan. Pohjalta oli vaikeaa enää ponnistaa ylös.

Miljoonakaupunki-Lontoon kaduilla yksin eläminen oli vaarallista kaikille, mutta se oli sitä varsinkin

yksinäisille naisille. Tosiasia on, että sarjamurhaajan uhriksi olisi voinut joutua kuka tahansa kadulla elänyt koditon ja alkoholisoitunut nainen. Whitechapelin alue oli 1800-luvulla työväenluokan ja siirtolaisten asuinalueita, tiheästi asuttua ja köyhää seutua, jonka katukuvassa nopean kaupungistumisen ja sosiaalisen epätasa-arvon ongelmat näkyivät varsinkin 1870- ja 1880-luvuilla.

Vuokratalot, varastokiinteistöt, tehtaat, asuntolat, yömajat, pubit, teatterit ja torit muodostivat sen kaupunkikuvan, joita on sittemmin tosinnettu Viiltäjä Jack -kuvaston synkeissä ja nuhjuisissa East End -näkymissä. Ympäristön lika, köyhyys ja kurjuus ovat symboloineet aiheen saastaisuutta ja tarjonneet mieleenpainuvat kulissit varsinkin myöhemmille elokuva- ja sarjafilmitisoinneille, joita sarjamurhista on tehty eri vuosikymmenten aikana.

UHRIT JA SENSATIOHAKUINEN LEHDISTÖ

Kirjassa rakennetaan jokaiselle naiselle oman elämäntarinansa lapsuudesta aina viimeiseen iltaan asti. Rubenhold on etsinyt tietoja naisten lapsuudenperheistä, varhaisvaiheista ja avioliitoista. Aina se ei ole ollut erityisen helppoa, sillä 1800-luvun työväenluokkaisista, aikuisen elämänsä köyhyydessä eläneistä naisista ei tavallisimmin ole jäänyt viranomaisdokumentteja lukuun ottamatta paljon muita jälkiä.

Naisten kuolemien jälkeen tehdyt viranomais selvitykset ja raportit eivät nekään ole erityisen luotettavia. Todistajilla oli usein omat motiivinsa korostaa tiettyjä piirteitä murhattujen naisten elämässä ja usein he muistivat asiat väärin tai muuntelivat kertomuksiaan – joskus heidät myös ymmärrettiin väärin. Poliisilla oli käytössään kyseenalaisia menetelmiä ja useimmiten he tekivät yksiviivaisia, tarkoituksen hakuja päätelmiä. Koska etsittiin sarjamurhaajaa, murhista oli pakko etsiä yhteneväisyyksiä, ja uhrien väitetystä elämäntyylistä tuli tapauksia yhdistävä tekijä. Naisten oli *pakko* olla prostituoituja, koska se sopi *sarjamurhaajan* profiiliin. Pahin ennakkoluulojen lähde oli kuitenkin 1800-luvun sensatiohakuinen ja aggressiivinen lehdistö, joka lehtiä myydäkseen lietsoi pelkoa ja paniikkia ja sepitti omia mielikuvituksellisia versioitaan tapahtumista.

The Illustrated Police News kirjoitti Elizabeth Striden ja Catherine Eddowesin murhasta. 6.10.1888. Wikimedia commons.

Viiden naisen eri elämäntarinoiden vaiheita on mahdollista hahmotella suhteellisen tarkasti ainakin neljän naisen kohdalta. Naisista ensimmäisenä murhattu Mary Ann, Polly Nichols (1845–1888) oli kirjapainossa työskennelleen sepän tytär, joka kävi koulua 15-vuotiaaksi asti. Sitten tulivat avioliitto, viiden lapsen syntymät ja ongelmat avioliitossa – ja lopulta levoton elämä taivasalla, yömajoissa ja köyhäintaloissa. Viimeisenä yönään elokuun lopussa 1888 Nichols oli humalassa ja yksin kadulla.

Kolmas uhreista Elizabeth Stride (synt. Elisabeth Gustafsdotter Ericsson, 1843–1888) oli kansalaisuudeltaan ruotsalainen: hän syntyi Torslandassa, Göteborgin lähellä. Stride oli ruotsalaisen talonpoikaisperheen tytär, joka 16-vuotiaana lähti piiaksi Göteborgiin. Siellä hän tuli raskaaksi ja synnytti myöhemmin kuolleen lapsen – lapsen isän henkilöllisyys jäi mysteeriksi, mutta Elisabeth Ericsson itse joutui viranomaisien syyniin, sukupuolitauditarkastuksiin ja pakkohoitoihin. Seksityöllä itsensä ajoittain elättänyt Elisabeth Ericsson emigroitui Lontooseen vuonna 1866. Siellä hän tapasi kirvesmies John Thomas Striden, meni naimisiin ja avasi aviomiehensä kanssa kahvilan. Yritys ei kuitenkaan menestynyt ja avio-onnikin alkoi rakoilla. 1880-luku oli alamäen aikaa, mukaan tulivat alkoholi, uusi väkivaltainen kumppani ja terveysongelmat.

Stride ja Catherine, *Kate Eddowes* (1842–1888) murhattiin samana yönä syyskuun lopulla 1888. Eddowes kuului hänkin työväenluokkaan. Hän sai kuitenkin käydä koulua, mikä ei ollut itsestäänselvyys työväenluokkaiselle, suuren perheen tyttarelle. Koulunkäynti ja koko lapsuus kuitenkin loppuivat 1850-luvulla molempien vanhempien kuoltua tuberkuloosiin. Sukulaisten nurkissa eläneelle Eddowesille maistui alkoholi, hän jäi kiinni varastamisesta ja elämä muuttui levottomaksi. Nuori nainen lyöttäytyi yhteen kiertelevän kauppamiehen **Thomas Conwayn** kanssa ja sai tämän kanssa lapsia, mutta pari ei koskaan mennyt naimisiin. Parisuhdeväkivalta, alkoholi ja köyhäntalot tulivat tutuiksi myös Eddowesille. Kuollessaan 46-vuotiaana Kate Eddowes oli jo moninkertainen isoäiti, jonka suhteet omiin lapsiin olivat katkenneet levottoman elämäntavan vuoksi.

Catherine Eddowes kuvattuna The Penny Illustrated -sanomalehdessä, 1888. Wikimedia commons.

Nuorimmasta ja viimeisestä murhien uhrista, Mary Jane Kellystä (n. 1863–1888) tiedetään kaikkein vähiten. Hänen alkuperänsä ja perhetaustansa ovat hämärän peitossa – edes naisen oikea nimi ei ole tiedossa. Kelly itse selvästi peitteli historiaansa. Hän kertoi erilaisia versioita omasta alkuperästään ja elämänvaiheistaan – joidenkin tarinoiden mukaan hän oli kotoisin Irlannista, toisten mukaan Walesista. Rubenholdin mukaan Kelly oli joka tapauksessa joutunut kansainvälisen prostituutioringin saaliiksi. Kelly oli jollakin keinolla houkuteltu töihin Pariisiin, mutta nuoren naisen onnistui paeta takaisin Englantiin. Luultavasti hän tässä vaiheessa – itseään suojellakseen – alkoi käyttää itsestään nimeä *Mary Jane Kelly*. Kuollessaan marraskuussa 1888 Kelly oli noin 25-vuotias, mutta hänkin oli jo alkoholisoitumassa, elämänsä pahasti pettynyt nuori nainen.

HANKALA KONSTRUKTIO NIMELTÄ VIKTORIAANISUUS

Kaiken taustalla kummittelee 1880-luvun brittiläinen yhteiskunta, jonka Rubenhold rakentaa *viktoriaanisuu*den käsitteen ympärille. Tässä mielessä kliseitä muutoin ansiokkaasti purkava teos sortuu yksinkertaistuksiin ja totuttuihin tulkintoihin. Viktoriaanisuu

den käsite tarvitsisi reipasta tuuletusta: todellisuudessa ”viktoriaanisuu” on sosiaalinen konstruktio, joka syntyi oikeastaan vasta viktoriaanisen ajan jälkeen, 1900-luvun puolella. Nykyään sillä viitataan useimmiten monumentaaliseen moraalijärjestelmään, jonka mukaan viktoriaanit olivat tekopyhiä moralisteja, jotka täyteen ahdetuissa kodeissaan verhosivat pianon- ja pöydänjalat pienillä verhoilla. Paljaita pianonjalkoja olisi pidetty säädyttöminä. Tämä uskomus elää edelleen, vaikka se on todettu monta kertaa paikkansapitämättömäksi.

Yksi viktoriaanisen aikakauden keskeisimmistä arkkitehdeistä on tietysti englantilainen kirjailija Charles Dickens (1812–1870), jonka tuotantoon viitataan useasti myös Rubenholdin teoksessa. Olisi syytä kuitenkin pohtia, voidaanko kaikki 1800-lukuun liittyvä negatiivinen todella kasata ”viktoriaanisuu den” päälle. Jonkinmoisena lopputuloksena voi tällöin nimittäin virheellisesti olla, että hirviömäinen viktoriaaninen moraalijärjestelmä tappoi naiset eikä suinkaan murhaaja.

Tosiasia on, että Lontoo oli 1800-luvulla räjähdysmäisesti kasvanut miljoonakaupunki. Ihmiset asuivat ahtaasti ja kaupungissa oli paljon sosiaalisia ongelmia, kurjuutta ja köyhyyttä. Nämä eivät kuitenkaan ole mitenkään erityisen ”viktoriaanisia” ongelmia, jotka voitaisiin projisoida menneisyyteen – Britanniassa asunnottomuus on jo pitkään ollut iso yhteiskunnallinen kysymys, jonka ratkaisemiseksi ei ole löytynyt poliittista tahtoa luokkayhteiskunnaksi edelleen identifioituvassa maassa. Kuka tahansa Lontoossa tai muussa suurkaupungissa vierailut on varmasti nähnyt metroasemien kyljissä tai kaduilla kerjäävät ja nukkuvat kodittomat. Tämän päivän Mary Annet, Anniet, Elizabethit, Catherinet ja Mary Janet nukkuvat hekin yönsä asuntoloissa, kaduilla ja rappukäytävissä. Syyt kodittomuuteen ovat nyky-Britanniassa hyvin samanlaisia kuin 1800-luvulla: päihdeongelmat ovat nykyäänkin sekä syy että seuraus, mutta kadulle voivat ajaa myös rikkonaiset perhesuhteet, työttömyys, mielenterveyden ongelmat tai väkivaltainen kumppani.

Registration District <i>Whitechapel</i>									
1887. Death in the Sub-district of <i>Spitalfields</i>					in the County of <i>Middlesex</i>				
No.	When and where died	Name and surname	Sex	Age	Occupation	Cause of death	Specimen description, and residence of informant	When registered	Signature of Registrar
42-100000	1888	Maria		about		Swollen state of right	Certificates		
5204	1888	Jeanette	Female	25	Prostitute	Carotid artery	accident from		
		Kelly		year		Wildful murder	R. Macdonald	November 11	Edwards
		DAVIES				against some	Coroner for	1888	
						person or persons	Middlesex		
						unknown	Inquest held		
						Violent	at St. Nicholas		

Mary Jane Kellyn kuolintodistus. Wikimedia commons.

Siitä voi hyvin olla yhtä mieltä, että Viiltäjä-Jackin tarinaan on sisäänkirjoitettu sekä seksismi että luokka-asetelma, erityisesti suhtautuminen köyhyyteen ja työläistaustaisiin naisiin. Pakonomainen tarve keskittyä murhaajaan ja vähättelevä tapa puhua uhreista ovat osaltaan normalisoineet naisiin kohdistuvaa raakaa väkivaltaa. Kuvaavasti sarjamurhaajan viimeinen uhri on kiinnostanut kirjailijoita ja tutkijoita kaikkein eniten. Räikeän seksististä asetelmaa kritisoiva Rubenhold tarjoaa selitykseksi sen, että Mary Jane Kelly oli uhreista nuorin ja ulkoisesti tätä on pidetty myös kaikkein viehättävimpänä – Kelly oli kuollessaan 25-vuotias, kun taas muut naiset lähentelivät viittäkymmentä ikävuotta ja olivat sairaita ja rankan elämän runteleimia. Kellyn ruumis oli myös pahiten silvottu – silmitön väkivalta, seksi ja nuori nainen näyttävät olevan vastustamaton yhdistelmä monelle tapausta tutkineelle. Onkin makaaberia, että myös monet nykykirjoittajista näyttävät edelleen arvottavan murhattujen naisten viehättävyyttä, ikään kuin sillä olisi jotain merkitystä tapausten kannalta.

Paljon tärkeämpää on ymmärtää lehdistön roolin merkitystä murhasarjan saaman huomion taustalla.

Viiltäjä-Jackin tapaus on ennen muuta osoitus kaupallisen lehdistön kasvusta 1800-luvun lopun Britanniassa: karmivat kuvaukset murhapaikoilta, tuntematon tappaja ja paniikin sekainen pelko möivät hyvin. Eikä ollut niin oleellista, että tarinoiden yksityiskohdat olisivat menneet lehtien kuvauksissa oikein.

Ei ole sattumaa, että samaan aikaan kauhukirjallisuus-genre ja salapoliisitarinat alkoivat menestyä kaupallisesti. Toisaalta ”yöllisten tragedioiden sarja” Lontoossa kiinnosti selvästi myös laadukkaampia medioita. Esimerkiksi arvostettu ja laajalevikkoinen lääketieteellinen aikakauslehti *British Medical Journal* raportoi sekin Whitechapelin murhasta syksyllä 1888. Lehden sävy ei ollut erityisen sensaatiohakuinen, mutta myös sitä kiinnostivat murhaajan mielenterveyden tila, tekojen motiivit ja vastaavanlaisten tapahtumien ennaltaehkäisy. Uhrien elämäntyylistä lehti ei raportoinut mitään. Lisäksi tapaukset kiinnostivat lääketieteeseen erikoistuneen aikakauslehden huomion myös siihen häpeälliseen tosiseikkaan, että Lontoossa ei ollut kunnollisia ruumishuoneita. Yhden uhrin kohdalla kuolinsyytutkimuskäytössä ollut tila oli ollut pelkkä ”vaja”, joka ei ollenkaan ollut sopinut käyttötarkoitukseensa.[1]

Elizabeth Striden hautakivi. Stride oli Viiltäjä-Jackin kolmas uhri. Wikimedia commons.

Keskeisin syy Viiltäjä-Jackin murhasaagan edelleen jatkuvalla suosiolla on se, ettei murhaajan henkilöllisyys selvinnyt heti 1880-luvulla. Varmuudella voi myös sanoa, ettei tapaus koskaan tule ratkeamaan kaikkia tyydyttävällä tavalla. Tärkeämpää onkin ymmärtää, kuten Rubenhold toteaa, että ”[a]jjan mittaan sekä murhaaja että murhaamansa ovat erkaantuneet todellisuudesta; heidän kokemuksensa ja heidän nimensä on kiedottu folkloreen ja salaliittoteorioihin” (s. 345). Tarina siis toisintaa koko ajan itse itseään – sadan kolmenkymmenen vuoden aikana siitä ovat pitäneet huolen lukemattomat lehtijutut, kuvitukset, sarjakuvat, elokuvat, kirjat ja kävelykerrokset tapahtumapaikoilla.

Samalla Viiltäjä-Jackista on vuosien mittaan muotoutunut hahmo, jonka ääriviivoista jokainen voi hahmotella haluamansa muotokuvan. Tosiasia nimittäin on, että murhaajaan on projisoitu milloin mitäkin ominaisuuksia: joskus tappaja on ollut brittiläisen yläluokan rappeutuneisuuden ja pahuuden ilmentymä, joskus taas alaluokan

hillittömyyden, elämällisyyden ja barbaarisuuden paljastava stereotyyppi – toisinaan hahmoon on myös liitetty vahvasti rodullistettuja ja rasistisia ominaisuuksia. Murhaaja on myös voitu nähdä jonkinlaisena

antisankarina, joka puhdisti Lontoon synkkiä ja saastaisia katuja moraalittomuuksista: alkoholista, liasta ja ennen kaikkea huonomaineisista naisista. Mielikuvitus on paikannut ne aukot, jotka faktojen puute on jättänyt.

KOHTI EETTISTÄ HISTORiantutkimusta

Vaikka kirja rakentuu Lontoon Whitechapelissa vuoden 1888 syksynä tapahtuneiden murhien ympärille, se ei varsinaisesti ole kirja murhista eikä varsinkaan murhaajasta. Teosta voisi paremminkin luonnehtia viiden naisen yhteiselämäkerraksi. Tämä on kirjan ehdottomasti suurin vahvuus ja epäilemättä syy sen suosiolle sekä Britanniassa että muualla maailmassa. Itse en ole ollenkaan kiinnostunut sarjamurhaajista ja tartuin siksi kirjaan suuresti epäillen, vaikka aikakausi ja maantieteellinen konteksti sinänsä ovatkin tuttuja omasta tutkimuksestani (ks. Niiranen 2020). Teos teki kuitenkin vaikutuksen uusilla näkökulmillaan ja herätti kiinnostuksen tapauksen taustoja kohtaan. Samalla tuntui hämmentävälle, ettei tällaista teosta ole kirjoitettu aiemmin.

Rubenholt osoittaa, että naisten elämästä löytyy kyllä lähteitä, mutta niitä on luettava tarkasti kontekstoiden, vastakarvaan silittäen ja rivien välistä. Samalla teos näyttää hyvin konkreettisesti, kuinka lähdekritiikin pitäisi olla jokaisen tutkijan perustyökalu – varsinkaan kuolinsyytutkinnoissa todistaneiden lausuntoja ei voi ottaa todesta sellaisinaan, vaan ne on aina sijoitettava ajalliseen ja kulttuuriseen kontekstiinsa ja samalla pohdittava tekstien todistusarvoa ja kirjoittajien motiiveja.

Laajemmin teos liittyy historiantutkimuksessa viime vuosina käytyyn keskusteluun siitä, miten menneisyyden ihmisiä tulisi tutkia ja miten tutkimustuloksista pitäisi raportoida eettisesti kestäväällä tavalla. (Ks. esim. Vainio-Korhonen 2016.) Onko historiantutkijalla oikeus tai suorastaan velvollisuus paljastaa kaikki löytämänsä arkaluontoinenkin tieto, jonka hän on onnistunut kaivamaan esiin lähdemateriaaleistaan? Nykyihmisethän kuuluvat lain suoman yksityisyyden ja salassapitosuojan piiriin, mutta voiko menneisyydessä eläneillä – nyt siis kuolleilla – ihmisillä ylipäätään olla oikeutta yksityisyyteen? Menneisyyden ihmisethän eivät pääsääntöisesti ole lain piirissä ja mitä kauemmas historiassa mennään, sitä ohuemmaksi oikeusturva käy.

Näyttää siltä, että varsinkin 1800-luvun köyhien, työläistaustaisten naisten kohdalla oikeus yksityisyydensuojaan on tutkimuksessa usein katsottu olemattomaksi – kuten englantilainen varhaismodernin ajan historiantutkija Mary E. Fissell on paljonpuhuvasti todennut, naisten ruumiit ovat historiantutkimuksessa olleet "the stuff of history" (Fissell 2006, 1; Niiranen 2020, 104–105). Ilmaisun voi ymmärtää monellakin tavalla, mutta aina historiantutkijatkaan eivät ole käsitelleet kohteitaan sillä kunnioituksella, jonka pitäisi

Mary Ann Nicholnsin hautakivi Lontoon kaupungin hautausmaalla. Wikimedia commons.

olla itsestäänselvyys kaikessa ihmisiä koskevassa tutkimuksessa. (Ks. esim. Kuula 2006). Erytystä varovaisuutta ja hienotunteisuutta tarvitaan etenkin silloin, kun kyse on sellaisista arkaluonteisista asioista kuten seksuaalisuudesta, terveystiedoista, sairauksista tai väkivallasta. Tutkijan ei koskaan pitäisi vulgarisoida tutkimuksensa kohdehenkilöitä, vaikka taustatarina ja aikaisempi tutkimus antaisivatkin siihen runsaasti mahdollisuuksia.

Toiseksi, eettinen historiantutkimus voi antaa äänen myös sellaisille ihmisryhmille, joilla ääntä ei aiemmin ole ollut. (Ks. esim. Häkkinen 2015, 22– 30, 42–44.) Menneisyyden valtasuhteet, kontrollijärjestelmät ja instituutiot on aiemmassa tutkimuksessa usein otettu itsestäänselvyyksinä eikä niiden legitimoitua asemaa tai normittavia näkemyksiä ole juurikaan kyseenalaistettu. Näkökulma on useimmiten ollut vahvemman puolella. Vuosikymmenten ajan Viiltäjä-Jack -kuvastoissa naisten tehtävä on ollut olla uhreja eikä itsenäisiä toimijoita ja oikeita ihmisiä, joilla oli takanaan monikymmenvuotinen elämäntarinansa. Kerta toisensa jälkeen kirjoissa, TV-sarjoissa, dokumenteissa ja elokuvissa naiset on johdateltu pimeille sivukujille, heidät on murhattu, viillelty ja ruumiinavauksissa kärsinyt ruumis on asetettu vielä kerran säälimättömän ja ahnaan katseen kohteeksi. Samalla uhreista on paradoksaalisesti tullut sivuhenkilöitä omassa tarinassaan: he ovat se välttämätön massa, joka tarvitaan tarinan kertomiselle. Jotta on murha, tarvitaan uhri. Rubenhold ohjaa kuitenkin tämän katseen taitavasti pois – eläviin ihmisiin, pois väkivallasta ja kuolleista ruumiista.

Viiltäjä-Jackin tapaus paljastaa hyvin sen, että mitä alhaisempi asema silmittömän väkivallan uhrilla on ollut, sitä helpompaa on ollut olla tuntematta myötätuntoa. Rubenhold näyttää, että on eri asia raportoida, että murhaaja valitsi uhrikseen ”prostituoidun” kuin että murhattu nainen oli 46-vuotias äiti ja isoäiti. Viiltäjä-Jackin uhrien kohtelu kertookin ennen muuta niistä seksistisistä, seksualisoiduista ja sukupuolettuneista asenteista, joita seksityöläisiä kohtaan on tunnettu. ”Prostituoitu” on ollut kaikkein alhaisin ihmisluokka, jonka hyväksikäyttö ja epäinhimillistäminen on jatkunut tutkimuksissa, elokuvissa ja romaaneissa. Näissä tarinoissa naisten levoton elämäntyö, seksin myyminen (tai oletus siitä) ja

prostituutio laajempaan ilmiönä on nähty rangaistavina tekoina.

Jonkinlaiseksi kieroutuneeksi moraaliseksi opetuksiksi onkin Viiltäjä-Jack -kerronnassa muodostunut, että naiset tavallaan saivat sen minkä ansaitsivatkin. Uhreissa *täytyi* olla jotain vikaa, koska heille tehtiin jotakin niin hirvittävää. Kaikkein sydäntäsärkevintä onkin se tieto, että kaikkein todennäköisimmin naiset nukkuivat kadulla – kaikki humalassa ja osa myös vakavasti sairaina – kun heidät murhattiin. Tämän tiedon valossa Viiltäjä-Jackin hahmossa on erityisen vaikeaa nähdä mitään mystistä, pikemminkin teot olivat harvinaisen raukkamaisia, koska niiden kohteiksi joutuivat kaikkein heikoimmassa asemassa olevat, joilla muutoinkin oli vähänlaisesti keinoja puolustaa itseään.

Vaikka osa kirjan psykologisoineista ja pohdinnoista tuntuu turhan alleviivaavilta, kaikesta huomaa, että Rubenhold kirjoittaa naisista suurella kunnioituksella ja myötätunnolla. *Viisi* on kirja naisista, jotka kerran olivat eläviä ihmisiä. He olivat jonkun tyttäriä, sisaria, vaimoja, äitejä, isoäitejä – ja mikä tärkeintä, omia itsejään, joilla kaikilla oli ainutkertainen vaikkakin vaikea elämäntarinansa. Sille, joka haluaa lukea kirjan salaperäisestä murhaajasta ja joka haluaa hekumoida murhien raaoilla yksityiskohdilla, monielämäkerta tarjoaa täysin uudenlaisen aikaikkunan 1880-luvun Lontoon kaduille ja viiden naisen elämään. Tämä kirja ei rakenna myyttiä, vaan purkaa sitä. Teos näyttää romantisoimatta millaisia ihmisiä viisi naista olivat, mistä he tulivat ja millaisissa olosuhteissa he elivät elämänsä.

Toisenlaisissa olosuhteissa heidän elämäntarinansa olisivat voineet päättyä toisin.

Kirjallisuutta

Fissell, Mary E. (2006b) *Vernacular Bodies: The Politics of Reproduction in Early Modern England*. Oxford & New York: Oxford University Press.

Häkkinen, Antti. 2015. Kaupungin reunoilla: Helsinkiläistä alamaailmaa etsimässä. Teoksessa Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu: Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 161. Tampere: Vastapaino, 21–50.

Kuula, Arja. 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, Jaana, Launis, Veikko, Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 124–140.

Niiranen, Anna. 2020. *“The Health and Happiness of the Expectant Mother”: Constructions of Pregnancy and Childbirth in British Medical Writings, 1840–1902*. JYU Dissertations 284. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto/University of Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/71832>.

Vainio-Korhonen, Kirsi. 2017. Vastuullinen historia. Teoksessa Lidman, Satu, Koskivirta, Anu & Eilola, Jari (toim.) *Historiantutkimuksen etiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 29–47.

[1] Ks. The Whitechapel Murders. The *BMJ*, September 22, 1888, 672–673; The East-End Murders; Detailed Lessons. The *BMJ*, October 6, 1888, 768–769; Mortuary Accommodation in London. The *BMJ*, October 13, 1888, 831.

LISÄTIETOJA

- [Viiltäjä-Jackin murhaamat naiset saavat vihdoinkin kasvot – tuore kirja kertoo, mitä on olla köyhä nainen Viktorian ajan Englannissa. \(Yle.fi\)](#)
 - [The victims of Jack the Ripper. \(The History Press\)](#)
 - [5 things you didn't know about the women killed by Jack the Ripper. \(Penguin.co.uk\)](#)
-

KIRJOITTAJA

Anna Niiranen, FT, yleisen historian tutkija, Jyväskylän yliopisto.

✉ anna.ainoa@gmail.com

AVAINSANAT: [1800-luku](#) / [elämäkerrat](#) / [Englanti](#) / [historian etiikka](#) / [historian naiset](#) / [köyhyys](#) / [luokkayhteiskunta](#) / [naiset](#) / [naisten asema](#) / [rikoshistoria](#) / [sarjamurhat](#)

Yksi kommentti artikkeliin “Viisi naista, viisi elämää, viisi tarinaa”

Atro Niiniluoto sanoo:

21.12.2020 10:45

Kiintoisia tarinoita.

[Vastaa](#)

KOMMENTOI

Vain omalla nimellä kirjoitetut kommentit julkaistaan. Sähköpostiosoitettasi ei julkaista.
Pakolliset kentät on merkitty *

Kommentti

Nimi *

Sähköpostiosoite *

Kotisivu

Tallenna nimeni, sähköpostiosoitteeni ja kotisivuni tähän selaimen seuraavaa kommentointikertaa varten.

UUSIMMAT ARVOSTELUT

2.2.2021 | LEENA ROSSI

[Matkalla eläinutopiaan](#)

27.1.2021 | MARIA TAKALA-ROSZCZENKO

[Kärsimyksen historia liettualaisittain](#)

25.1.2021 | KRISTIINA KALLEINEN

[Uusia avauksia suuriruhtinaskunnan alun yhteiskuntahistoriaan](#)

22.1.2021 | LEENA ROSSI

[Mikä on ihmisen pohjimmainen olemus?](#)

UUSIMMAT KOMMENTIT

Jukka Kuhanen >> [Lassi Saressalo: Korpisotaa](#)

Kyseessä on SA-kuvan päivämäärän tulkintavirhe. Ne on ilmoitettu muodossa vvvv-kk-pv todennäköisesti arkistointisyistä johtuen. Tämä arkikielestä poikkeava päivämäärämerkintä aiheuttaa helposti tulkintavirheitä.....

Tapio Onnela >> [Lassi Saressalo: Korpisotaa](#)

Kyseisen SA-kuvan kuvateksti kokonaisuudessaan:"Kovien taisteluiden aikana on haavoittuneita kuljetettava edestä lentokoneillakin taakse hoitoa saamaan. Koska pikainen apu on tarpeen ja...

Eero Puranen >> [Lassi Saressalo: Korpisotaa](#)

Kuvateksti väittää haavoittunutta siirrettävän lentokoneeseen Tiiksjärvellä 1941, mikä ei tietenkään voi pitää paikkaansa.

Veijo Kauppinen >> [Kristiina Kalleinen: Uusia avauksia suuriruhtinaskunnan alun yhteiskuntahistoriaan](#)

Kristiina Kalleisen kirjan arvioinnin kuvassa esiintyvä Danielsson-Kalmarin huvila, Suviniemi, on edelleen olemassa Asikkalan Vääksyssä, kanavan vieressä. Huvilassa on järjestetty Historioitsijat...

Tarja-Liisa Luukkanen >> [Kristiina Kalleinen: Uusia avauksia suuriruhtinaskunnan alun yhteiskuntahistoriaan](#)

Suomen sodan jälkeen -teos on tietorikas ja monipuolinen esitys 1800-luvun alkuvuosista. Olin tässä juuri kirjoittamassa Agricolaan arviota ko. teoksesta, mutta...

SIVUKARTTA

ETUSIVU

[AJANKOHTAISTA](#)

[TAPAHTUMAT](#)

[LISÄÄ TAPAHTUMA](#)

[ILMOITUKSET](#)

[APURAHAT](#)

[ARTIKKELIPYYNNÖT](#)

[TUTKIMUSPYYNNÖT](#)

[TYÖPAIKKAILMOITUKSET](#)

[LISÄÄ ILMOITUS](#)

[JULKAISUSEURANTA](#)

[EHDOTA JULKAISUA SEURATTAVAKSI](#)

[KESKUSTELU](#)

[LÄHTEILLE](#)

[EHDOTA AINEISTOA](#)

JULKAISUT

[TIETOSANOMAT](#)

[ARVOSTELUT](#)

[LISÄÄ KIRJA-ARVOSTELU](#)

[AGRICOLAN JULKAISUSARJA](#)

[AVAINSANAT](#)

[TIETOA SIVUSTOSTA](#)

[TIETOSUOJASELOSTE](#)

[OMA AGRICOLA](#)

[KIRJAUDU SISÄÄN](#)

[REKISTERÖIDY](#)

[MUOKKAA PROFIILIA](#)

[SALASANAN PALAUTUS](#)

[KERRO VIRHEESTÄ SIVUSTOLLA](#)

Agricola on humanististen tieteidenalojen sähköinen ”ABCKiria”. Se on vuonna 1996 perustettu yliopistojen historian laitosten, arkistojen, seurojen, museoiden ja kirjastojen yhteishanke.

[LUE LISÄÄ](#)

Vastaava päätoimittaja

Tapio Onnela

Historian laitos, kulttuurihistoria, Sirkkala,

20014 Turun yliopisto

Kommentteja, korjauksia, linkkiehdotuksia ja muita viestejä voi lähettää myös sähköpostitse osoitteeseen

AGRICOLA@UTU.FI

YHTEISTYÖKUMPPANIT

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

